

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 н. месечно. — Преплата се шаље Корнелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примио да разашље овај лист.

СТАРИ ГЛУМАЦ.

(Наставак.)

Да, она је то! То је оно бајно, невино девојче, што ми је некад бацило киту цвећа на позорницу! Како сам је и могао заборавити? Но, није ни чудо. Већ је толико недеља нисам видио у позоришту. Па ипак, како сам могао заборавити то нежно лице, те чаробне сањалачке очи, тај дивни, невини створ! Како сам је могао заборавити? Баш сам био права будала!

Али ко је она управо?

Распитивао сам доцније за њу и дознао сам, да је кћи моје газдарице, да је била дуже времена болесна, па се сад опоравила.

То ме је тргло из мог мртвила и немара, те ми је дало животу нове дражи. Нисам још био заљубљен, само сам се љуљушкао и заносио у осећајима, што их је пробудила у мени њена појава, задубио сам се у снове о љубави, јер је љубав већ почела тићати у мени. И сама узбуђеност, за којом сам давно чезнуо, била ми је сада мила.

Постао сам прави испосник, чувао сам моју собу и њезину башту, у којој се одгајивао венац, што ће га добити у награду уметник, и у којој се неговао цветак, што ће ми зачинити младост. На мојој завеси на прозору прорезао сам рупицу, па сам тако невиђен гледао кад је долазила у башту и посматрао је како ради. Знао сам, коју ће леху прво заливати, које ће цвеће узабрати и у киту савити, под којом ће се воћком одмарати. Виђао сам је, како би стајала код потока, па се огледала у њему, и како би плескала ручицама, кад би одлазила. У белој хаљини њезиној изгледала је као дивља голубица кад облеће око лиљана по трави. Час је певала, да се све орило, као да хоће да се надмеће с тигама, а час је опет дотрчала својој матери, па јој се нежно умиљавала и приљубљивала се око ње.

То су били најлепши дани у моме животу. Сама радост, сами тајанствени снови, сушта поезија! Било ми је као да сам се на ново родио. Па како ми је срце почело куцати новим животом, то сам и у уметности напредовао, јер сам своје улоге знао боље да проникнем, умео сам да их задахнем животом, да у њих улијем складности и заноса. Отворише ми се врела бистрих осећаја. Пролеће је завладало у моме срцу, пролеће у души. Оживила ми је соба, оживила позорница.

Био сам пресретан. Од завеса мојих прозора ишао сам пред завесе позорнице, па сам свуда и у башти и у позоришту видио само њу. Тамо ми је лебдила пред очима бела јој хаљина, и весело, нежно јој лице са осмехом, а овде опет мала јој ручица како ми тапше, перјаница на шеширу јој, па сузе што их лије од узбуђености. Кад сам се по који пут касно пробудио после тежих улога, нашао сам на прозору цвеће, са свим налик на оно, што ми га је о првој представи бацила на позорницу! Да ли је све то цвеће било намењено уметнику, или бујноме младићу? Можда обојици. Да ли је знала шта значи који цвет, да ли је разумевала „говор цвећа“? У моме стручку цвећа било је лаворовог лишћа и ружица!

Приказивали смо „Ромеа и Јулију“. Први пут у своме животу био сам задовољан сам собом. Ала је то дивно кад уметник осећа, да је задовољио самог себе! Та тиха срећа, то одушевљење, па то скромно дивљење самоме себи вреди много, много више, него најбурније тапшање и најлепши венци. Ах, само да смо кадри да више ценимо уметност него публику, само да нисмо толико сујетни, а да имамо више поноса!

(Наставиће се)

Ж И С Т И Ћ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Ромео и Јулија“. Трагедија у пет чинова, написао В. Шекспир, с енглеског превео др. Лаза Костић, за српску позорницу удесио А. Хаџић.) Приказана у уторак 9. јануара о. г.

II.

У први мах би човек још веровао, да је „Ромео и Јулија“ трагедија, а главни јунаци да су у њој тај мио пар људи. Али то управо није тако. „Ромео и Јулија“ није трагедија; то је песма над песмама у славу љубави, а главни је јунак у њој сама љубав, која говори час из Ромеоових, час из Јулијиних уста. Хајне, по свом познатом начину, описује нам Јулију овако: „Јулија љуби први пут и то с пуним здрављем и тела и душе. Она је цупољак, који Ромео пред нашим очима пољупцима отвара, те се развија у млађаној дивоти. Она није научила ни из светских, ни из духовних књига шта је то: љубав; сунце јој то рече, а месец је понављао сунчеве речи, и по тим речима, као одзив какав, говорило је срце њено, кад беше оно сама, држећи, да је не слуша нико. Али је Ромео стајао под чардаком и слушао јој разговор и ухватио је за реч...“

Да видимо приказ тај. Вредно га је прочитати и више пута, као што је вредно и слушати га често;

Јулија

О, Ромео, Ромео! Што си Ромео баш?
Одречи с' ода, мани с' имена:
А не ћеш ли, закун' ми с' драганом,
Те нисам више Капулета ја.

Ромео.

Да даље слушам, ил' да прозборим?

Јулија.

Тек име твоје што је злотвор мој:
Ти сам си ти, ти ниси Монтекић.
Шта ј' Монтекић? Да л' рука, нога ли?
Да л' врат, ил' образ, ил' ма друго што
На човеку. Ох, зов' се другчије!
Шта ј' име? Цвет, што ружом зовеш ти,
Крсти га другче, мирис остаје;
Не зов'те више Ромео Ромео,
Врлине миле остаће му све,
Тек име не ће. — Ромео, доле с њим!
А за име то, ни део што није твој,
Узми ме сву!

Ромео.

За реч те узимам,
Зови ме драгим, препокрштавам се,
Од сале нисам више Ромео.

Већ одмах први потези, који нам наговешћују тешњи приближај, говоре нам чисто и јасно, ко ће да влада ту. Та нико други, до — вечита љубав.

Љубав! Да ли се даје речима растумачити? Књижевна је мудрост ту: шунђа зграда; та пољубац један више разјашњује од стотину дебелих свезака! Речи? Речи су у најбољем случају крилати гласници, који просто потврђују, што је већ давно углављено, што су очи расчистиле и утемељиле.

Па љубав тек у жарком, талијанском поднебљу! Шекспир је добро знао, шта ради, кад је позорје своје трагедије пренео у Италију. Зар би и могли његови хладни и одмерени земљаци тако љубити? Па кад је већ пренео своја чеда у Италију, зар се и могла под тим врелим сунцем излећи другчија, питомија љубав, него што беше, која везиваше срца Ромеоа и Јулије? То није љубав сипљајива и бледа, која се задовољава уздицајима и по гдекојим писамцетом; то је љубав стварна, која тежи да дође до потпуна уживања, до којег се долази свагда при здравом расположењу и душе и тела.

Јулија.

Три речи још, па, збиља, лаку ноћ!
Поштено ли си замилов'о ме.
Желиш ли брак, поруч' ми сутра реч
По једном теби посланику мом,
Венчалиште и венчани час;
Па, благо моје, подносим ти све,
Па, господару, у свет за тобом!

Та љубав, која не пита за будућност, која се не брине много о прошлости, која хоће да ужива садашњост у пуној мери, која, у гдекојим тренутцима, одирује и махнитост, зар је таква љубав на дуго могла уређити своја чеда? Зар се даје помислити, да ће Ромео и Јулија дуго сретни бити? У сопственој су нарави носили клицу бескрајног бола, из сопствене им нарави извираху гује, што их гонеше, да у срећи буду несретни, а у очајању сретни — сопствена их је нарав осудила на трагичну смрт.

То као да осећају и сами:

Јулија.

Ох, Боже, све ми душа слуги зло!
Учинило ми с', где си доле сад,
К'о на дну да си гроба каквога,
Привиђа л' ми се, ил, си збиља блед?

Ромео.

Јест, душо, и ти си ми блеђана,
Сву крв нам исхи брига жеђана.

Свиikli смо се већ, да уз имена Ромеоа и Јулије додамо превлаку нежности и баја, која кроза се не пропушта ни помисао на храпаву жицу, која би могла помутити узвишени појам наш о њима. Споминући им имена и рад, сећамо се и нехотице јужне топлоте, јужна мириса и жара; мислећи на њих, мислимо и на младост, лепоту и на сав бај, који их као светило окружава.

Зар ће ко и запитати, како је могла Јулија тако нагло да заволи Ромеоа? Зар ће ко разнизати ните, да темељно дозна, за што је Ромео пре Јулије љубио Ружу? Исто тако би могао мудровати: за што мириси ружа, за што славуј прижељкује? Одговора тражи замаг. То мора просто тако да буде и врло је добро, што је тако. Та својства, изведена на тај начин, доликују и ружи и Јулији, и славују и Ромеоу.

Шта још да кажемо! Да хвалимо или да наведемо коју махну? Наша хвала не би уздигла Шекспира, као што му набрајање махна не би наудило ништа. Државе могу пропасти, градови се порушити, али Омирове песме и Шекспирове драме живиће живот вечни.

Кад се у српском листу пише о Шекспиру и његовој трагедији „Ромеу и Јулији,“ мора се споменути и српски превађач. Спевати велике догађаје, песме, драме, што су у лепој књижевности епохалне, јест дозвољено само онима, у којима је божаствена искра: геније. Тако је исто дозвољено тумачити и превести неумрла дела великих песника само онима, који су по сопственој песничкој вредности на то позвани, који су по нарави својој и правцу свог дара њима најближи. Србин превађач Шекспирових трагедија, Лаза Костић, по себи је у главном драмски песник и то песник, који стоји у првом реду. С тога се он и смео и могао латити превода Шекспирових драма, јер му је по кавови песничког духа најближи.

Па како су иснали Лази преводи за руком? Јамби, којима се служио Шекспир, пређоше у истом гранитном облику у српски превод; вредност појединих стихова, оријиналност у изражају и начину, смелост у извршењу сумњивих догађаја — све се то понавља у преводу тако, да се уз Шекспирове особине Лазина особина тако складно и долично приљубила, да је Шекспир остао онај исти, а и да Лаза није постао просто механичан превађач. (Наставиће се.)

„Гренгоар“: „Тврдо срце“. Оба ова комада приказана су у четвртак 11. јануара о. г. — „Гренгоар“ је познат нашој публици позоришној као ваљана позоришна игра, и то је и заслужила. Ћутећи прелазимо преко самога комада, али не преко представе наших глумаца. У „Гренгоару“ се истичу две особе: Гренгоар и Лудвик, краљ француски. Обе улоге беху у вештим рукама. Ружића гледасмо већ више пута као Гренгоара и морамо рећи истину, што га више гледамо, све бисмо чешиће да га видимо у тој улози. Његов је Гренгоар тако савршен, да га савршенијег пожелети не можемо. Право је, да декламација песама: „О обешенима“ и „Тешко сирмаху“, а и цела вештачка игра, заслужи признање, што му се указало на крају представе. Имали бисмо само малу примедбу. У сцени, где је сам са Лујзом, беше му декламација жестока; да је била блажија, имала би више утиска и на саму Лујзу, а и на целу публику. Иначе као што рекосмо, Ружић беше прави Гренгоар — поштена сиротиња. И Рајковић нас је као Лудвик задовољно у пуној мери. Ми смо имали срећу видети га у четвртак први пут у тој улози, а до сада све Сајевића. Упоредив обојицу, Рајковићев крвопија и насилник на даскама одговорио је више Лудвику краљу француском, особито кад се сетимо, шта је и шта починио у своме животу. Но приметити морамо, да се Рајковић доста усињавао, да нам представи Лудвика у правој боји. Па кад га је усињавањем вешто извео, то му још више служи на дику. Маска му је могла бити коју годину млађа, те би тиме одговарала боље и млађем му гласу. Лујзи (гђи Рајковићки) усуђујемо се напоменити, да мора бар слутити, да јој је Лудвик намењено Гренгоара за мужа, кад је саму оставља с њиме и још јој напред каже, да ће овај молити, итд. Гренгоар за тим и сам иде на то, да јој то рекне, али му поштење и сиротиња не допушта. По свему овоме она се мора домишљати, да ће бити баш главом Гренгоар, ког јој је краљ нашао, те за то би се морала нешто симпатичнијом показати према њему. Тако бисмо и ми схватили свршетак, где му у наручја пада. Овако је скок или боље пад у наручја чудноват доста. — И остале особе трудиле се, да свака своје

учине, и доиста, колико су могле дале су знатну представу својим незнатним улогама, и мислободно рећи можемо, да смо са представом задовољни и да смо уживали у позоришту.

Други комад „Тврдо срце“ беше за Новосађане то вече нов. У том комаду хоће писац да нам изнесе пред очи, да честитост све надалађује. Па како је то учинио? Изнео нам је аристократкињу грофицу Харгматову (гђу Ружићку) старога кова, која не може да се отресе предрасуде, да ваљаних и честитих људи може бити и у нижем сталежу, те за то не одобрава брак сина свог са девојком из нижега реда. Осим тога, она држи, да њено племство и грофовство пропада, чим ступи у ближи додир са простијим сталежом. Противно њојзи долази Тереза (гђа Максимовићка), женска поштена и честита, коју је син јој и без њеног знања узео. Грофица не само да не одобрава брака, него и судским путем тражи развенчање. Син јој (г. Ружић) и брат (г. Рајковић) труде се, да јој докажу, да нема сада никакве разлике између племића и неплемића, само ако имају поштења. Но сви разлози не помажу. На послетку дај и преваре мало. Брат јој доведе снаху у кућу, да јој друштво прави, и не спомињући, да јој је то снаха. Грофица је била слена. Своју „дружбеницу,“ заволи она и разговара се с њоме о својој снаси и части је свакојаким погрлним речима. Снаха све чује и тешко подноси. Тек после судске пресуде дознаје грофица, да јој је снаха у кући и то баш њена дружбеница и поћерка. Она је воли, али ипак мора на поље. Мати је непоколебива. Сад долази опроштај, који је калар дирнути свакога, само не тврдокорну грофицу. Она би канда и попустила, али је суд развенчање наредио и при том се мора остати. Међу тим брат чита писмо, што је грофици њен адвокат послао, где допуњује, да је виши суд уништио одлuku првога. На то и материно тврдо срце омекла. Она одобри брак. — Ми смо срећни, што оваких појава нема у нас. По томе би изгледало, као да је излишно доносити на позорницу овај комад. Но ми смо баш противног мњења. Позориште је критичар свију мана, те за то нека изнесе и ову, не би ли нас тиме упозорило на мане сличне у нас. Код нас је разлика не у сталежу него у имању. Имућнији слабо гледа сиромашнијег, итд. „Тврдо срце“ може се дакле износити пред нашу публику. — Језик је диван у овоме комаду. Г. Сава Петровић влада, преводећи, српским језиком јако. Сви преводи његови одликују се чистим народним језиком. — Са представом глумачком нисмо баш задовољни. Цело представљање могло је ићи брже, а не да се отеже, те се не би изгубио ефекат. Ако се не варамо, чини нам се, да се и улоге нису добро знале, јер се шалтач више пута јако чуо. Од свију представљача вредно је похвалити гђу Ружићку, јер је своју улогу врло вешто извела, ма да бисмо и њој препоручили мало живљу темпу у говору. Посебице велимо и старцу Јовановићу (Тренклеру), да његово поскакивање и младићко кретање није одговарало нимало старачкој му улози. Осим тога унало нам је у очи, како изговара реч „ђенерал“. Он не може да изговори „ђ“ него „ц“ и то је рђаво звонило; ако не може да научи добро изговорити, нека изостави ту реч где год може. У опште наши глумци браку непчане гласове и не изговарају их као што треба. На ово треба више пазити. Надамо се, да ће се други пут овај комад мало живље и с већом вољом представљати. С. М.

Издаје управа српског народног позоришта

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

12. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕПЛАТИ 8.

У НОВОМЕ САДУ У УТОРАК 16. ЈАНУАРА 1879.

ПАРИСКА СИРОТИЊА.

Драма у 6 чинова, превео с француског М. И. Стојановић.

О С О Б Е:

Петар Берније	Лукић.
Андрија Берније, син му	Марковић.
Вилбрун	С. Рајковић.
Плантроз	Ружић.
Фабије Рокфел	Јовановић.
Жуберт	Зорић.
Биго	Добриновић.
Јосиф	Ћирић.
Бернијерева	Д. Ружићка.
Антоанета, кћи јој	Б. Хаџићева.
Регина, биговљева мати	Ј. Поповићева.
Клодета	Љ. Зорићева.
Алида Вилбрунова	М. Рајковићка.

Народ, путници, носачи и сватови. — Радња се збива у 1840. години. Првак од Вилбруна у Бордову, а остале у Паризу 1855. године.

У четвртак 18. јануара први пут: „Цврчак у мравињаку“. Шаљива игра у 1 чину, француски написали Легуве и Лабиш, за српску позорницу прерадио Бранко М. Јовановић.
— Пре тога: „Избирачица“. Шаљива игра у 3 чина, с певањем, од К. Трифковића.

Умољавају се поштовани претплатници, да би први део своје претплате изволели исплатити у трговини браће М. Поповића.

Улазнице могу се добити у писарници позоринској од 9—12 пре подне и од 3—5 сахата после подне, а у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.